

Geliş Tarihi : 30.07.2024
Kabul Tarihi : 05.09.2024

 <https://doi.org/10.20304/humanitas.1524540>

Haldan, A. (2024). Karikatür çevirisi bağlamında çeviri alt edinçlerinde bir bakış. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(24), 165-188. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1524540>

KARİKATÜR ÇEVİRİSİ BAĞLAMINDA ÇEVİRİ ALT EDİNÇLERİNE BİR BAKIŞ

Aykut HALDAN¹,

ÖZ

Karikatürler geçmişten günümüze kadar toplumların kültürlerinde önemli yere sahiptirler. Bir iletişim aracı olarak sevilerek okunan karikatürlerde yaşamın içinden çok farklı konular ele alınmaktadır. Yazılı çevirinin bir alanı olarak karikatür çevirisi yapmak isteyen çevirmenlerin kaynak ve hedef dile hâkim oldukları kadar, kaynak ve hedef kültüre de hâkim olması beklenmektedir. Karikatür çevirilerinin çeşitli zorluklar içermesi bu yüzden şaşırtıcı değildir. Bu sebeple bu çalışmanın amacı, mizah-kültür ilişkisini açıklayarak çeviri eğitimindeki çeviri ve alt edinçlerinin önemini vurgulamaktır. Çeviri eğitiminde çeviri edincini oluşturan tüm alt edinçleri: dil edinci, metin edinci, kültür edinci, aktarım edinci, araştırma edinci, uzmanlık alanı edinci, iletişim edinci, teknoloji edinci kazandırmak amaçlanır. Çeviri öğrencilerinden bu alt edinçleri içselleştirerek, bütüncül bir çeviri edincine sahip bir şekilde mezun olmaları beklenmektedir. Bu çalışmada, çeviri alt edinçlerden dil edinci, kültür edinci, metin edinci ve aktarım edinçlerine odaklanılmıştır. Ayrıca karikatür çevirilerinde karşılaşılan zorluklarda çevirmenlerin kültürel, teknik ve dilsel bağlamda nasıl yaklaşması gerektiği ve çeviri edinçleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Karikatür çevirileri yapan çevirmenlerin, sadece yabancı dil becerisi ile çeviri yapamayacağı aynı zamanda, kültür, metin ve diğer alt edinçlere de ihtiyacı olduğu açıktır. Çalışmada bu bağlamda çevirilerde çevirmenlerin rolü, çeviri eğitimi ve çeviri edinçlerinin önemi ve dikkat edilmesi gereken noktalar konu edilmiştir. Uygulama bölümü için Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim-Tercümanlık Bölümü Almanca Mütercim- Tercümanlık Anabilim dalı 6. yarıyıl seçmeli dersi olarak programda yer alan “Karikatür ve Çizgi Roman Çevirisi” dersi öğrencilerinin sınav kağıtlarındaki çevirileri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karikatür, Mizah, Kültür, Çeviri edinçleri, Çevirmen

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, aykhaldan@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-5852-3344>

Date Received : 30.07.2024
Date Accepted : 05.09.2024

 <https://doi.org/10.20304/humanitas.1524540>

Haldan, A. (2024). A look at translation sub-competencies in the context of caricature translation. *HUMANITAS - Journal of Social Sciences*, 12(24), 165-188. <https://doi.org/10.20304/humanitas.1524540>

A LOOK AT TRANSLATION SUB-COMPETENCIES IN THE CONTEXT OF CARICATURE TRANSLATION

Aykut HALDAN²,

ABSTRACT

Cartoons have an important place in the cultures of societies from past to present. Lovingly read as a means of communication, cartoons deal with many different topics from life. As a field of translation, translators who want to translate cartoons are expected to have a good command of the source and target languages as well as the source and target cultures. It is therefore not surprising that translating cartoons involves various problems. Therefore, the aim of this study is to explain the relationship between humor and culture and to emphasize the importance of translation and its sub-acquisitions in translation education. Translation education aims to provide all sub-acquisitions that constitute translation competence: language competence, text competence, culture competence, transfer competence, research competence, specialization competence, communication competence, technology competence. Translation students are expected to internalize these competencies and graduate with a holistic translation competence. This study focuses on language competence, cultural competence, text competence and transfer competence. How translators should approach the difficulties encountered in cartoon translations in cultural, technical and linguistic contexts and the relationship between translation competences are analyzed. It is clear that translators who translate cartoons cannot only translate with foreign language skills but also need cultural, textual and other sub-acquisitions. In this context, the study emphasizes the role of translators in translations, the importance of translation education and translation competencies and the points to be considered. For the application part, the translations of the exam papers of the students of the "Cartoon and Comic Translation" course, which is included in the programme as an elective course in the 6th semester of the German Translation and Interpreting Department of the Translation and Interpreting Department of Trakya University Faculty of Literature, were evaluated.

Keywords: Cartoon, Humor, Culture, Translation competencies, Translator

² Assist. Prof. Dr., Trakya University, Faculty of Literature, aykhaldan@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-5852-3344>

Giriş

Yaşadığımız sürece farklı yöntemlerle tüm canlılarla iletişim halindeyiz. İnsanlar sosyal varlıklardır ve doğası gereği anlatma, anlaşılma isteği duyar. Bazen aynı fikirde olduğumuzu belirtmek bazen de karşı çıktığımızı göstermek isteriz. Bunu yaparken bazen sözlü, bazen yazılı, bazen beden dilimizi kullanırız. İşte tam bu noktada karikatürlerin de bir iletişim aracı olduğunu söylemek yanlış sayılmaz. Okyavuz ve Kaya “Karikatürlerde Çevirmen ve Çeviri” isimli çalışmalarında “Karikatürlerin özünü oluşturan mizah, bazı kavramları tanımlamak, eleştirmek veya eleştirileri yatıştırmak, bir duruş sergilemek veya bir konuda yorumda bulunmak ve yüzleşmenin yerine geçmek üzere kullanılan, bağnazlığı, yetersizliği, baskıyı veya gösterişçiliği ortaya çıkarmak için uygun bir araç olarak görülebileceğini belirtmişlerdir” (Okyavuz & Kaya, 2019). Bugün bir toplumu, güncel karikatürlere bakarak anlamak mümkündür. Çünkü günlük karikatürler, o toplumun düşün dünyasını, hissiyatını yansıtır. Fakat bunları anlamak için o toplumun dilini, kültürünü, tarihini, sokak dilini, kalıplaşmış cümlelerini iyi bilmek gerekir. Dolayısıyla karikatürleri çevirirken ve başka bir dile aktarırken problemler ve zorluklar oluşması son derece normaldir. Bunun nedeni bir dildeki kültürün başka bir dile aktarılırken ortaya çıkardığı dilsel, teknik ve kültürel zorluklardır. Karikatür çevirilerinin odak noktası kültürün ve dilin bilinmesi ve çevirmen tarafından anlaşılabilmesidir. Burada da çevirmenlere uzmanlık gerektiren zorlu bir görev düşmektedir. Erkalın Çakır “Karikatür Çevirilerinde Mizahi Üslubun Aktarımı” isimli çalışmasında imalı ifadelerin, sözcük oyunlarının, çeşitli deyim ve söz kalıplarının karikatürlerde başka bir dile çevirisinin, çevirmenler açısından birtakım zorluklar doğurabileceğinden ve bu metinlerin çevirisinde, özgün metnin taşıdığı mizahi anlamı çeviri dile aynı etki ile aktarabilmek amacıyla çevirmenlerin başvurabileceği farklı yöntemleri kullanabileceğini belirtmiştir (Arkalın Çakır, 2022).

“Çeviride, çevirmenin iletiyi anlaması ve bunun ardından anlaşılır ve iletişimsel bir biçimde başka bir dilde iletmesi en temel ilkelerdir. Bu temel adımlar çeviri eğitiminin belki de en önemli temel taşlarıdır. Anlamadığını iletmemek ve çevirmemek önemlidir. Çevirirken de anlaşılır ve iletişimsel bir şekilde iletme gerekir” (Okyavuz & Kaya, 2019, s. 162). Bu alıntı da belirtildiği gibi çeviri eğitiminde bazı becerilerin edinilmesi, başka bir deyişle çeviri edinçlerinin kazanılması akla gelmektedir. Çeviri edinçleri üzerine yapılan araştırmalarda genel olarak çevirmenin etkili bir çeviri gerçekleştirebilmesi için çeviri edincinin temel bir zorunluluk olduğu ve genel olarak çeviri edincinin, çevirmenin yeterli yeteneklere sahip olabilmesi için önemli bir unsur olduğu vurgulanmıştır. “Eruz’a göre çeviri edincini oluşturan temel taşlardan biri “kültürel bütünsel bir bakıştır” (Eruz, 2003, s. 72; akt. Akalın, 2016). Toplumun kültürünü ve dilini tam olarak kavrayamayan çevirmen, çeviride olması gereken aktarımı sağlayamaz ve çeviri bambaşka bir boyuta taşınabilir. Bu yüzden çevirmen hem kaynak dili ve kültürünü hem de hedef dili ve kültürünü iyi tanımalıdır.

“Bir karikatür yalnızca çizimlerden oluşabileceği gibi, çizimlere eşlik eden konuşma balonlarının veya açıklamaların bulunduğu karikatürlerle de karşılaşmak mümkündür. Dolayısıyla, belirli bir duruma mizahi bir dille dikkat çekmek isteyen karikatür sanatçısı kimi zaman çizimlerini karikatür yazılarıyla desteklemekte ve bu yazılarda çeşitli söz sanatlarına başvurmaktadır” (Arkalın Çakır, 2022, s. 513). Söz sanatları karikatüristlerin ustaca kullandığı

en önemli dilsel araçlardır ve kültürden kültüre değişiklik gösterirler. “Tek söz söylemeden, bir kahkaha en büyük zorbalara tehditlerinde gedik açabilir ya da en can sıkıcı kimseleri yola getirebilir. Birçoğumuz, çok erken yaşlarda, yerinde bir kahkahayla ne büyük bir güç ortaya çıkarabileceğimizi öğreniriz” (Sanders, 2001, s. 33). Bu doğrultuda, basında, medyada yer alan karikatürler, toplumun kültürünü ve konuşma dilini yansıtırken bir yandan da o toplumun eleştirdiği, kabul etmediği olguları bizlere gösteren çizimlerdir.

Karikatür çevirilerini konu alan bu çalışmanın ilk bölümünde kültür, mizah ve kültür ilişkisi ile karikatür kavramlarının tanımlarına yer verilmiştir. Daha sonrasında karikatürlerin çevirisindeki sorunlar ve zorluklar ile çeviri eğitimindeki çeviri edinçlerinden bahsedilmiştir. Uygulama bölümünde daha açıklayıcı bir çalışma olması için Trakya Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık bölümü Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim dalında 6. yarıyıl seçmeli dersi olarak programda yer alan “Karikatür ve Çizgi Roman Çevirisi” dersi öğrencilerinin yapmış olduğu karikatür çevirileri, çeviri alt edinçleri bağlamında incelenmiştir. Bu örnekler özelinde karikatür çevirilerinde çevirmen eğitiminin ve çevirmenin rolü üzerinde durulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, karikatürlerin iletişim, toplum ve kültür için ne kadar önemli olduğunu vurgulamak ve çeviri görevlerinde çevirmenlerin sadece dil becerilerinin çeviri yapmaları için yeterli olmadığını, bilhassa çeviri edinçlerinin işlevsel çeviri yapabilmeleri için gerekli olduğunu vurgulamaktır. Çalışmada ayrıca toplumda iletişim uzmanı olarak yer alan çevirmenlerin hem kaynak dil ve kültürüne hem de hedef dil ve kültürüne hakim olmaları gerektiğini, nitekim ancak bu şekilde metindeki korunması gereken unsurların ve iletilerin toplumun kültürüne uygun bir şekilde aktarabileceklerini ifade etmek amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Karikatür çevirisi ve çeviri edinçlerini inceleyen bu çalışma, karikatürler aracılığıyla kültür aktarımının nasıl gerçekleştiğini ve çeviri sürecinin karmaşıklığını, çeşitliliğini anlamak açısından önem taşımaktadır. Karikatürlerde sıklıkla dil oyunları, mizahi ifadeler ve kelime oyunları içeren söz sanatları bulunmaktadır. Bu tür ifadelerin çevirisi, hedef dilde aynı etkiyi yaratmak için çevirmenin yaratıcılığını ve bilhassa çeviri kuram ve yöntem becerisini gerektirir. Dolayısıyla, karikatür çevirisi ve çeviri edinçleri arasındaki bağlamın incelenmesi, söz sanatları ve mizahın çeviri sürecinde nasıl işlediğini anlamak için yardımcı olabilecek bir kaynak niteliği taşıyabilir. Çeviri eğitiminde mizah çevirilerine yer verilmesi, çevirmen adaylarının ilgilerinin yazın çevirilerinin farklı alanlarına yön vermelerine olanak sağlayacaktır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada Trakya Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü Almanca Mütercim-Tercümanlık Anabilim dalı 6. yarıyıl seçmeli dersi olarak programda yer alan “Karikatür ve Çizgi Roman Çevirisi” dersi kapsamında öğrenciler tarafından yapılan karikatür çevirileri ele alınmıştır. Çeviri öğrencilerinin yaptığı çevirileri incelemek de bu bağlamda nitel araştırma modeline uygun bir yaklaşım olarak ifade edilmektedir.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu, Trakya Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim dalı 6. yarıyıl seçmeli dersi olan “Karikatür ve Çizgi Roman Çevirisi” dersini alan 10 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmanın kuramsal bölümleri için alanyazın taraması yapılarak çeviribilim, kültür, mizah ve karikatür konulu makale örnekleri araştırılmış, uygulama bölümü için ise çeviri öğrencilerinin yapmış olduğu çeviriler ele alınmıştır. Bu çeviriler farklı kaynaklardan seçilmiş, çeviri edinçlerine göre düzenlenmiş karikatürlerdir. Karikatürlerin çevirileri sınav esnasında öğrenciler tarafından fiziksel sözlük kullanılarak yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda; toplanan veriler ve çalışma grubunun yaptığı çeviriler incelenmiş, hangi çeviri stratejilerinin kullanıldığı (dil aktarımı, kültürel uyum, mizahın korunması gibi) belirlenmeye çalışılmıştır. Kaynak dildeki anlamın hangi doğruluk derecesiyle hedef dile aktarıldığı değerlendirilmiş, anlam kaybı, yanlış anlam aktarımı veya eksiklikler gibi unsurlar çalışmanın uygulama bölümünde incelenmiştir. Karikatürlerde sıkça dil oyunları, kelime oyunları ve mizahi unsurlar bulunur. Bu tür unsurların çeviri sürecinde nasıl ele alındığını belirlemek önemlidir. Çeviri öğrencilerinin bu unsurları sahip oldukları çeviri alt edinçler ile nasıl yorumladıkları ve hedef dile nasıl aktardıkları gözlemlenmiştir.

1. Kültür

Kültür, oldukça geniş bir kapsama sahip karmaşık bir olgudur. Kelime kökeni Latince "cultura" teriminden türemiştir ve aynı zamanda Almanca "Kultur" kavramıyla ilişkilidir. En basit anlamıyla kültür, belirli bir çağın, ülkelerin veya toplumların düşünsel ve yaşamsal özelliklerini içeren bir olgudur. Kültür, bir toplumun sanat, dil, gelenekler, davranış biçimleri ve diğer unsuruyla birlikte, o toplumun kimliğini ve değer yargılarını yansıtmaktadır. Dolayısıyla, kültür sadece maddi değil, aynı zamanda manevi unsurları da içerir ve insanların birbirleriyle etkileşimde ve iletişimde buldukları, anlamlar yarattıkları bir kavramı tanımlamaktadır. “Kültür söz konusu olduğunda, metin geleneğinden inanca, dünya algısından düşüncenin ifade ediliş biçimine kadar her türlü kültürel öge ve değere dayalı bir farkındalık algılanmaktadır (Malinowski, 1962; akt. Gezer & Can, 2019).” Türk Dil Kurumuna göre kültür, “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratma, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçlar bütünü” olarak tanımlamıştır (TDK, 2018). “Kültürün bünyesinde barındırdığı din, ekonomi, hukuk, politika, dil ve edebiyat temelli bir takım kural ve norm tümelleri bir kültürün öğelerini oluşturmakta ve tüm bunları paylaşan insanlar aynı kültürden kabul edilmektedirler (Davis, 1977; akt. Gezer & Can, 2019).”

“Dil konuşulduğu toplumun özelliklerini en iyi yansıtan unsurdur. Toplumun ortaya koymuş olduğu kültürel değerlerin izleri dil ile kendini gösterir. Dil, bir kültür aktarıcısı olduğu gibi kültürün sürekliliğini sağlayan en önemli vasıta” (Akarsu, 1998; akt. Göçer, 2014, s.

26). Kültürün nesilden nesile aktarımında rol oynayan unsurlardan biri dildir. Çünkü dil yaşayan bir varlıktır ve sürekli kendini yeniler. Kültür ve dil arasındaki ilişki, disiplinler arası olarak incelendiğinde, dilbilim, antropoloji, sosyoloji ve iletişim bilimleri gibi farklı alanlar birbiriyle iç içedir. Antropologlar, dilin kültürel bir ifade olarak nasıl kullanıldığını ve dilin toplumun iç dinamiklerini nasıl etkilediğini incelemiş, kültür ve dil arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamaya çalışmışlardır. “Dilsel ve kültürel farklılıkları sorun boyutunda algılayan Eugene Nida ve Charles Taber, kültürün çevirisine, aktarılacak öğelerin erek kültür alıcısının gerçeklerine ayak uydurulması gerçeğinin altını çizerek yaklaşmaktadırlar (Nida & Taber, 1969; akt. Gezer & Can, 2019).” Nitekim merkezinde insan olan çeviri sosyal yaşamın bir parçası olarak gerçekleştirilmektedir. Çevirinin kültürel bir eylem olması ve parçası olduğu kültürün bireyleri tarafından icra edilmesi bir iletişim aracı olan çevirinin konumunu daha etkin ve anlamlı kılmaktadır. Çünkü sosyalleşme bireylerarası etkileşimi tetiklemekte ve bu etkileşim iletişime olan ihtiyacı açığa çıkarmaktadır (Gezer & Can, 2019).

Kültür ve çeviri ilişkine bakıldığında, çevirilerde artık kelimelerden çok anlamsal olarak kültür aktarımından söz edilmektedir. Bir kültürden diğerine yapılan çevirilerde, tam bir dil bilgisi ve anlam aktarımı yanında kültürel eşdeğerlik önemlidir. Çevirmen, kaynak dildeki kültürel unsurları hedef dilde uygun bir şekilde ifade etmeli ve gerekirse uyarılmalı. Bu, bir ifadenin ya da mizahi kavramın kaynak kültürdeki etkisini hedef kültürde de muhafaza etmek anlamına gelir. Bu sebeple, çevirmen kültürler arası bir iletişimde köprü olacağından ve aktarım malzemesi kültür olacağından dolayı her iki kültüre de hakim olması gerekmektedir.

2. Mizah Kavramı

“Karikatürlerin özünü oluşturan mizah, bazı kavramları tanımlamak, eleştirileri yatıştırmak, bir duruş sergilemek veya bir konuda yorumda bulunmak ve yüzleşmenin yerine geçmek üzere kullanılan, bağınazlığı, yetersizliği, baskıyı veya gösterişçiliği ortaya çıkarmak için uygun bir araç olarak görülebilir” (Nilsen, 1990, s. 35; akt. Okyavuz & Kaya, 2019, s.153). “Türkçedeki mizah kavramının batı dillerindeki karşılığı (İngilizce ve Fransızca), ‘humour’ sözcüğüdür” (Topuz,1997, s. 9; akt. Okyavuz & Kaya, 2019, s.153). “Mizahın uzun ve üstünde çok tartışılmış bir tarihi vardır. Aristoteles, Platon, Darwin, Descartes, Kant, Hobbes, Freud ve Twain gibi büyük düşünürler, mizahı açıklamaya çalışmışlardır. Latince de *humere* olan mizah, nemli anlamına gelmektedir. İsim hali *umor*, nemli ya da sıvı anlamındadır. Bu iki kelime, akıcı ve ıslaklık anlamında olan Yunancada *hygros* kelimesinden türemiştir” (Cavanaugh, 2002, s. 14; akt. Yardımcı, 2010).

Coser (1960) ise mizahın farklı amaçlarını vurgu yapar; eğlenmek, rahatsız bir durumdan kaçınabilmek veya rahatlama sağlamak, kendi kendini onaylamak, bu anlamda hem başkalarını dâhil etmeyi hem de dışlamayı içerir, dışlama etkisi, bu da hakkında şaka yapılan kişiye hem de şakayı anlamayan kişiye yönelik olabilir, kurulu düzen veya güce karşı yıkıcı bir araç. Bu sebeple mizahı veya mizah içeren karikatürleri incelemek bir bakıma toplumu, o toplumun kültürünü ve yapısını ve aynı zamanda neye güldüğünü incelemektir (Okyavuz, & Kaya, 2019).

Bremmer ve Rodenburg (1999) da mizahın işlevini vurgulamaktadır. Mizah, bir gülümseme veya kahkaha uyandırmayı amaçladığından konuşma, yazma, resim veya müzik yoluyla iletilen bir ileti olarak kabul edilir (s. 9). Debra L. Long ve Arthur C. Graesser (1998), ise ileri mizahın, toplum içinde iki kritik işlevi olduğuna inanıldığından bahsetmiştir: sosyal

düzeni güldürü yoluyla sürdürmek ve saldırganlık yerine, kural ihlal edenlere karşı kurallara uymamayı reddetmeyle cevap vermek; bu da grup birliğini güçlendirirken diğerlerine karşı birlikte gülme aracılığıyla yapılır. Mizah gerçekte karmaşık bir dil, duygusal ve psikolojik olgudur. Diğer tüm ifadeler gibi, mizahi sözler de dilin kuralları, sohbetin kuralları, konuşmacının amaçları ve sosyal durumların diğer boyutları bağlamında açığa çıkarılmalı ve anlaşılmalıdır. Dolayısıyla mizahı tanımlamak zor bir iştir. Çünkü mizah olarak sayılabilecek çok sayıda koşul ve şart vardır. Mizah birçok tarihsel, sosyal, kültürel, psikolojik ve durumsal faktörlere bağlıdır (Bassnett, 1980). Bu sebep ile genel geçer bir tanım oluşturmak anlamsızdır. Fakat şunu söyleyebiliriz ki tüm mizah tanımlarının ortak noktası kahkaha veya gülümsemeye neden olmasıdır.

2.1 Toplumların Mizah Anlayışları

Yukarıda da belirtildiği üzere mizah, kültürle olan ilişkisiyle toplum yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır, çünkü geçmişten gelen gözlemler, gelenek ve görenekler, yaşam tarzları ve tarih gibi manevi değerleri yansıtarak varlığını sürdürür. Mizah, toplumun bir aynasıdır, bu nedenle bir kültüre özgüdür ve o toplum içindeki belirli alt kültürler tarafından paylaşılır. Ancak, mizah aynı şekilde her toplumda uygulanmaz; kızgınlık seviyeleri, alay konuları, tepki verme biçimleri toplumdan topluma farklılık gösterir. Bir toplumun tarihi olayları, yaşadığı deneyimler ve travmatik ya da komik olaylar, mizah anlayışını derinlemesine etkiler. Belirli olaylar ve dönemler, toplumun espri anlayışını şekillendirir. Dilin yapısı, kelime oyunları, argo, deyimler ve dilin esnekliği de bir toplumun mizah anlayışını belirleyen unsurlardır. Unger'in de (1995) bahsettiği gibi "komik fenomenlerin belirli sosyal, bölgesel, ulusal ve tarihsel atıfları ve belirli komik davranışlar için özel eğilimleri vardır" (Unger, 1995, s. 11). Bu bağlamda çevirmen, çeviri yapacağı toplumun kültürünü, gelenek ve göreneklerini, dilsel, ulusal ve tarihsel yapısını iyice kavramalı ve çevirisini bu doğrultuda gerçekleştirmelidir. Eğer çevirmen iki toplumunda kültürüne, değerlerler yargısına, mizah anlayışına hâkim değilse, bu çeviri görevinde çevirmene zorluk çıkaracaktır.

Driessen'e (1999) göre, mizahi veya komik bir ifadenin belirleyici faktörleri, içerik, zaman ve mekânın konumu, jestler, yüz ifadeleri ve referanslar şeklinde sıralanabilir. Bu nedenle, komik ifadelerin işlevleri kültürden kültüre değişebilir. Farklı kültürlerin normları ve gelenekleri birbirinden farklı olduğundan, neyin komik veya mizahi olarak algılanabileceği ve tabuların neler olduğu da kültürel bağlama göre değişiklik gösterebilir (Driessen, 1999, s.168).

"Schäfer, "Komik in Kultur und Kontext" adlı çalışmasında karikatürlerin yaratıldığı kültüre sıkı sıkıya bağlı olduğundan bahsetmektedir. Kültür, karikatürün içeriği ve biçimi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Farklı kültürlerde ve uluslarda, mizah ve karikatürün, özel ve belirli biçimler aynı zamanda temaların tercih edildiği gözlemlenebilir. Gülme kültürü bir toplumun genel kültürünün bir parçası olduğundan dolayı diğer alt kültürlerle örtüşmektedir" (Schäfer,1996, s. 35; akt. Yardımcı, 2010). Bu nedenle, mizahın ve karikatürlerin toplum içindeki rolü, genel kültürle doğrudan ilişkilidir. Alt kültürler, belirli bir topluluk veya sosyal grup içinde ortaya çıkan özel kültürel özelliklere sahip olabilir. Bu alt kültürler, bir ortamda bulunan insan grupları arasında ortaya çıkan özgün mizah tarzları, sosyal medya, forumlar ve diğer çevrimiçi platformlarda oluşan mizah grupları, belirli bir meslek dalında çalışan insanlar arasında gelişen özel mizah anlayışları olabilir. Belirli bir yaş grubunun benimsediği değerler,

mizah anlayışını farklılaştırabilir. Bu bağlamda, alt kültürlerin gülme kültürüne kendi özgün katkıları olabilir ve mizahın şekillenmesine etki edebilirler (Yardımcı, 2010).

3. Karikatür Kavramı

Selçuk, karikatürü “çizgiyle mizah yapma sanatı” olarak adlandırmaktadır (Selçuk, 1998, s.12). Fakat bu tanım, mizahın gülmek- güldürmek işlevi olarak anlaşılmasından dolayı karikatürün tam olarak anlaşılmasına yol açar. Çünkü karikatürler basında, medyada sosyal ve siyasi eleştiri yapmak için de kullanılır. “İtalyanca kökenli bir kelime olan karikatür, Caricature saldırdan türemiştir. Karikatürler kullanıldığı ilk günden itibaren aynı zamanda belirgin bir sanatsal yetenek gerektirmekle beraber, “öncelikle toplumsal aksaklıkları konu edinen ve tümüyle topluma dayalı, topluma dönük, toplumla birlikte var olan bir sanat niteliği” taşımaktadır” (Balcıoğlu, 1987, s. 7-8; akt. Şahin, 2019).

Fidan, karikatürü, insanların, varlıkların ya da olayların, çeşitli duygu ve düşüncelerin, doğala ters düşen, olağanla çelişen yanlarını belirleyip, bunları yazı ile desteklenmiş bir mizahi anlatıma dönüştürme sanatı olarak tanımlamaktadır (Fidan, 2007, s. 39). Topuz ise, karikatürü, çizgiyle mizah yapma sanatı olarak tanımlar ve karikatürü görüntüsel (İng: iconicc, Fr: iconique/emblématique, Alm: ikonisch) ve mizahsal, görsel bir ileti olarak betimlemektedir. Bu şekilde tanımlandığı zaman karikatür aslında geniş topluluklara düşünce ve duyguların aktarımının bir aracı olarak işlev görür (Topuz, 1974).

Karikatürleri farklı bakış açılarından inceleyen pek çok çalışma yapılmıştır (bkz. Lent, 1998; Lent & Park, 1999). Karikatürler, aslında, sanat çalışmaları, psikoloji, sosyoloji, antropoloji ve göstergebilim açısından karmaşık simgesel süreçlerin örnekleridir. Göstergebilimsel inceleme aslen, içerik incelemesinin gelişmiş ve indirgemeci bir türevidir (bkz. Dorfman & Mattelart, 1976; Dorfman, 1985). Örneğin, karikatürler sanat türü olarak (bkz. Robb, 2009), kısa vadeli iletiler olarak (Holly & Stevens, 1969), birincil kaynaklar olarak (Thomas, 2004), hatta değişimin etmenleri olarak (bkz. Edwards & Ware, 2005); ifade özgürlüğünün bir uzantısı olarak (bkz. Lamb, 2007) incelenmiştir (Okyayuz, A. Ş., & Kaya, M.,2019, s. 156).

“Karikatür yalnızca tek kare olarak değil, çizgi roman, öykü gibi türlerin hepsini içine alan bir mizah olayıdır. Sıradan bir çizim değildir. Düşünceyi tetikler. Garip çizgilerdeki kavramı tümüyle açıklayarak perde arkasını anlamamıza kılavuzluk eder” (Mohan, 2004; akt. Aytekin Özkan, 2009). Karikatür üzerinden mizah, özellikle toplumun sıkıntılı ve bunaltıcı dönemlerinde geçici de olsa bir rahatlama, sorunlardan uzaklaşma sağlamaktadır. Ancak bu özelliği ile bir tehdit oluşturduğu da açıktır. Çünkü mizahın sadece eğlendirme işlevi yoktur. Keskin bir dili, ağır bir eleştirisinin de bulunduğu gözden kaçmamalıdır. “Toplumsal gerçekliğe gülünç, sıra dışı, eğlenceli, satirik bir dille yaklaşımın adı olan mizahın karakteri eleştirel olmasıdır. Batı kültüründe ‘humour’ olarak geçen mizah, toplumsal işlevi ile değerlendirilmekte, güldürürken sorgulamayı hatta yıkıcılığı içermektedir” (Avcı, 2003). Bu sebep ile karikatürler aynı zamanda toplumun içinde bulunduğu sorunlara değinmekte ve ironi olarak da bilinen bir kavramı içermektedir. Karikatürler anlamsal açıdan derinlerde farklı bir bakış açısını yansıtabilmektedir. Bu şekilde toplumda gündem olmuş sözleri veya olayları çarpıtarak mizah ile eleştirebilmektedir.

4. Karikatür Çevirisinde Zorluklar

Karikatür çevirisi aslında bir tür mizah çevirisidir. Karikatür çevirileri uluslararası çeviri pazarında önemli yeri vardır. Kaynak dilden ve kaynak kültürden hedef dile ve kültüre çevrilen çok sayıda karikatür göz önüne alındığında, çevirilerinin birçoğu kültürel bir nitelik taşır ve yalnızca belirli dil çiftlerine uygulanabilir. Bu problemin yanı sıra diğer problemler ise daha çok dilsel veya teknik niteliktedir ve bu, kaynak ve hedef dillerden bağımsız olarak çoğu karikatür çevirisi için geçerlidir. “Mizahın çevirisi ilham veren bir zorluktur” (Leibold, 1989, s. 1). Bir mizahi kaynağın özgün metin bağlamında kabul edilebilir bir şekilde kodunun çözülmesini ve bu kaynak metnin çoğu zaman farklı dilsel ve kültürel ortamda aktarılmasını, kaynak metindeki mesajın yeniden oluşturulması ve aynı anlamları çağrıştıran yeni ifadede yeniden formüle edilmesi gerekir.

Şekil 1 “Son kararımı vermeden önce, seyirciye sorabilir miyim ya da bir arkadaşı arayabilir miyim acaba?”³

Şekil 1 örneğinde görüldüğü üzere çevirmen kendini her anlamda güncel tutmalı, toplumların eğlencelerini, değer yargılarını, boş zaman aktivitelerini, tabularını bilmeli ve kendi kültürüyle kıyaslayarak çeviri metnin amacına uygun aktarımlar yapmalıdır. Örnekte bahse geçen konu, “Kim milyoner olmak ister?” adlı sevilerek izlenen yarışma programıdır ve bu programa gönderme yapılarak insanların yaşamlarının her alanında bu programdan etkilendikleri mizahi dille anlatılmak istenmektedir. Burada çevirmenin işi kısmen daha kolaydır, çünkü hem Alman hem de Türk kültürlerinde bu program sevilerek izlenmektedir.

Bununla birlikte, karikatür çevirisindeki sorunlardan bir diğeri, karikatürlerin farklı medya öğelerini yani metin, resimler ve grafik içeren metinler olmasıdır. Karikatürler, görsel öğe vasıtasıyla oluşturulurlar veya okuyucular görsel öğeye bakarlarsa tam olarak anlaşılabilirler. Bu sözlü ve sözsüz unsurlar birbirini tamamlar ve zaman okuyucuların karikatürleri anlama biçimini etkiler; Görüntüler ve grafik öğeler, metinsel mesajı basitçe göstermek ve desteklemekle kalmaz aynı zamanda sözlü öğeler kadar karikatürde eşit derecede önemli bir rol oynarlar. Sözel olmayan unsurlar olmadan, karikatürün tamamı farklı bir mesaj

³ “Çeviri Almandan Türkçeye yazarlar tarafından yapılmıştır.”

iletecek ve özellikle mizahi etkinin çoğu okuyucuya aktarılamayacaktır. Çevirmenlerin yalnızca sözel öğeleri çevirmelerine izin verilir ve bazen görseller için sansürlemeler istenebilir. Örneğin, resimlere entegre edilen yazılar ve yansıma sözcükler genellikle çevrilmeden bırakılır. Tabii ki bunlarda metindeki belirli kısımları çevirmeyi zorlaştırır. Özellikle yabancı kelimeler, belirsizlikler, sözel çatışmalar ve aynı zamanda karikatür çevirilerinde karşılaşılan kültürel, teknik ve dilsel sorunlar çevirmen için çeviride zorlayıcı olmaktadır.

Şekil 2 “Elinizde “Sadece Arkadaş Kalalım!” var mı acaba?⁴

Şekil 2’de yer alan görselde konuşma baloncuklarının dışında çeviriye etkisi olan yan metinler yer almaktadır. Görseller üzerinde yer alan yan metinler çevrilmediği takdirde çeviriye anlam yüklemek, karikatürü amacına uygun çevirmek ve okurların keyif almasını sağlamak mümkün değildir. Burada söz konusu olan konu hediye aracılığıyla karşı cinse yazılı mesaj gönderen küçük nesnelere satan bir mağazada geçmektedir. Bu nesnelere yapıştırılabilen kağıtlar olabileceği gibi, duvarlara asılan küçük ahşap tahtalar da olabilir. Görselde yer alan yan metinlerde “Öp Beni!”, “Seni Seviyorum!”, “Sevgilim Ol!” gibi ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeler çevrilmediği takdirde görselde yer alan metnin çevirisi okurların kafasında bir anlam ifade etmeyecektir.

4.1. Karikatür Çevirisindeki Kültürel Zorluklar

Karikatürler adında da anlaşılacağı gibi çoğu zaman mizahın önemli rol oynadığı yerdir. Ancak bu kesinlikle hepsi için geçerli değildir. Sonuçta mizahi yönü olan karikatürlerin aynı zamanda gerçek olayları da yansıttığı görülmektedir. Mizah kültürden kültüre farklılık gösterebileceğinden, tüm çevirmenler ve özellikle karikatürler için özel bir sorun teşkil etmektedir. Tymoczko (1999), “Translation in a Postcolonial Context: Early Irish Literature in English Translation” isimli çalışmada mizahın sözcüklerden söyleme kadar tüm seviyelerde dilde ifade edilen karmaşık bir kültürel kalıp olduğunu ve bu tür kültür kalıplarının günlük deneyimlerin çoğunu yönlendirdiğini açıklar. Ona göre: maddi kültür, sosyal yapı, ideoloji, değerler, göstergibilim ve diğer faktörlerin farklılığı, komik unsurları ayırt etmeyi zorlaştırmaktadır veya hedef kitleyi kaynak metinde komik olması amaçlanmayan şeylere güldürür. Ayrıca, mizah dili oldukça deyimsel ifade içermektedir ve bu nedenle yorumlanması zordur (s. 191-194).

⁴ “Çeviri Almandan Türkçeye yazarlar tarafından yapılmıştır.”

Şekil 3 “Baba, baba!! Yatağımın altında bir canavar var”, “Oğlum, oğlum! Benim yatağımın içinde bir canavar var!”

Şekil 3 yer alan görselde çocuk ebeveynlerinin yatak odasına heyecanla gelip babasına yüksek sesle kendisini ifade ederken, babanın kafasındaki dile getiremediği düşünceleri kaleme alınmıştır. Babası yanındaki uyku maskesi veya gözlüğü takmış eşinden şikayetçidir. Çevirmen bu görselde yazılı olmayan eklemeler yaparak okura kolaylık sağlayabilir. Ancak okurların görseli anlayabileceğini düşünerek sadece metinleri de çevirebilir. Burada hedef kültürün özellikleri ve çeviri görevi veren işverenin kararı çevirmene çeviri stratejilerinde yön verecektir.

Roland Diot’un belirttiği gibi “Mizah ve komedi büyük ölçüde kültürel, dil ve toplumsal arka planlara bağlıdır. Bir ulusu güldüren şey, başka bir ulusu güldürmeyebilir çünkü insanların mizah anlayışları, deneyimleri ve kültürel referansları farklılık gösterir.” (Diot, 1989, s. 84). Bu sebeple, mizahın en azından belirli bir kültürde konuşulan dillerin tamamen farklı kültürlerde konuşulan dillere çevrilmesinin neredeyse imkânsız olduğu söylenebilir. Ayrıca bazı birbirine yakın kültürlerde yaşayanların bile aynı mizah anlayışına sahip olmadığı gözlemlenebilmektedir.

4.2. Karikatür Çevirisindeki Etkili Dil Aktarımında Zorluklar

Karikatürde kullanılan dil, konuşma ve yazı dilinin bir karışımıdır. Bu nedenler kelimeler ve cümleler genelde resmi değil, daha çok sokak diline yakındır ve argo kelimeler sıklıkla kullanılır. Bu sebeple dünyanın her yerinde sürekli yeni argo kelimeler ortaya çıktığı için, bunların tamamını takip etmek ve sözlükleri güncel tutmak neredeyse imkansızdır. Çevirmenler özellikle gazetelerde düzenli olarak çıkan ve çok güncel olan karikatürlerde yabancı oldukları ve çoğu zaman sözlükte bulamayacakları kelimelerle karşılaşabilirler. Ancak günümüzde bu durum bir sorun olmaktan çıktığı söylenebilir çünkü çevirmenler internetteki çeşitli forumlar ve platformlar sayesinde güncel kalabilmektedir. Böylece karikatürlerde kullanılan dilin çevirmenler için aşılabilir zorluklar yaratmadığı söylenebilir. Metinler genellikle basit bir dil ile kısa cümlelerden oluşturulur ve bu da çeviriye oldukça kolaylaştırır ama bununla birlikte, çevirmenler her zaman karikatürün özel doğasını akıllarında tutmalı, kültürün getirdiği cümle kalıplarını, deyimleri ve kelime oyunlarını göz önünde bulundurarak çeviriye kabul edilebilir bir şekilde yapmalıdır. Gerekirse dipnot eklemekten kaçınmamalıdır.

4.3. Karikatür Çevirisindeki Teknik Zorluklar

Karikatür çevirisindeki en belirgin sorunlardan birisi de teknik sorundur. Çevirmenlerin metni çevirmek için sahip oldukları sınırlı alan miktarı vardır. Metnin içerisinde konuşma veya düşünce, konuşma baloncuğu olduğu gibi ses efektleri ve resimlere entegre edilmiş sözlü yazılar biçiminde bulunduğundan, çevrilen metin kaynak metinden daha uzun olmamalıdır ve bu da çevirmenin işini zorlaştırmaktadır. Hedef metin, kaynak metinden daha uzun olursa, balonlar ve kutular büyütülmediği veya yazı tipinin boyutu küçültülmediği sürece artık balonlara ve kutulara sığmayabilir. Ancak bu tür değişiklikler, okunabilirliği bozabilir veya görüntülerin estetik görünümünü olumsuz yönde etkileyebilir, dolayısıyla eserin sanatsal kalitesini düşürebilmektedir. Neredeyse birbirine benzer olan dil çiftlerinde sınırlı alan sorun teşkil etmez ama örneğin, Almancadan Türkçeye bir çeviri söz konusu olduğunda, Almancada bir durum bir kelime ile anlatılabiliyorken Türkçeye bu bir cümle ile aktarılabilir. Bunun için birçok örnek sayılabilir; *Fernweh*, *Wanderlust*, *Fingerspitzengefühl*, *Bauchgefühl*, *Schadenfreude* vb. ve bu durum çevirmenler için zorlayıcı olabilmektedir. Balonlara ve kutulara sığmayan metin içindeki bazı yerler ya çevrilmez ve çıkarılır ya da yazı fontu değiştirilerek kısıtlı alana sığdırılmaya çalışılır fakat bu iki yöntem de kaynak metnin özünü bozabilmektedir. Çevirmen bu duruma çözüm olarak kaynak metnin anlamına yakın olacak şekilde hedef dilde yaratıcılığı kullanarak yeni bir metin oluşturabilir.

5. Çeviri Eğitiminde Çeviri Edinci ve Alt Edinçler

Akalın, “Akademik Çeviri Eğitimi Açısından Çeviri Edinci Kavramı ve İçerimleri” adlı çalışmasında çeviri edincini “çeviriyi yapabilme gücünü gösteren bilgi ve beceriler” olarak tanımlamaktadır. Çeviri Edinci, bu tanımdan yola çıkarak, bir çevirmenin çeviri sürecinde doğru ve etkili çeviri kararları alabilmesi için sahip olması gereken bilgi, beceri, deneyim ve yetenekleri içinde barındıran kavramdır. Bu edinç, dil bilgisi, kültür bilgisi, metin anlama yeteneği, terminoloji bilgisi ve çeviri stratejileri gibi unsurları kapsaması ve çeviri edinci ile ilgili çalışmalarda çeviri yapılabilmesi için gereken en önemli edinç olduğu için bir üst edinç olarak vurgulanmıştır (Akalın, 2016). Çeviri edinci, çevirmenin kaynak dildeki metni anlamasını, bu anlamı hedef dile uygun bir şekilde aktarabilmesini ve çeviri sürecinde karşılaştığı zorluklara etkili bir şekilde çözüm bulabilmesini kapsamaktadır.

Çeviri edincinin kazanımı, elbette tek ve mutlak biçimde çeviri eğitimini gerektirmez. Ya da bugün çok iyi çeviriler ortaya koyan alaylı çevirmenlerde de söz konusu olan özneliklere bakıldığında burada ‘çeviri edinci’ biçiminde ifade edilen bilgi ve beceri türleri, tek ve mutlak biçimde akademik çeviri eğitiminin çıktısı; diyese sonucu olarak görülemez. Ancak çeviri eğitimi veren kurumlar, ‘çevirinin sezgilere dayanılarak yapıldığı’ düşüncesinden hareket edemezler. Çünkü „sezgi, fazlasıyla şansa dayanır, bir çevirmenin hayatını şansa dayanarak kazanması ise olanaksızdır (Amman 2008, 28; akt. Akalın, 2016).

Günümüzde çoğu kişi çevirinin yabancı dilin bilgisi ile basitçe yapılabilecek bir etkinlik olarak algılanmaktadır. Çeviri edinci sadece eğitimin bir sonucu değildir, fakat akademik çeviri eğitiminde, öğrencilere eğitim sürecinden iş hayatına kadar çeviri etkinliğini başarıyla yerine getirebilmeleri için ihtiyaçları olan her türlü bilgi ve çeviri alt edinçlerinin kazanımı amaçlanmaktadır. Çeviri edincindeki “edinç” kavramı, bir kişinin sahip olduğu yetenek, bilgi ve deneyimlerin toplamını ifade eden bir kavramdır. “Çeviribilim ve çeviri eylemi çerçevesinde

‘edinç’ kavramına bakıldığında edincin sadece bireysel becerileri değil, aynı zamanda toplumsal yetkinliği de içerdiği görülmektedir. Çeviri eyleminin gerçekleştiği sürekli izlenecek ideal tek bir süreç bulunmamakta, aksine her defasında bu süreçlerde farklı şekillerde yaklaşımların izlenmesi gerekmektedir” (Risku, 1998, s. 11; akt. Haldan, 2021).

Bir çevirmenin sadece yabancı dil bilgisine hâkim olması çeviri yapmak için yeterli değildir. Çeviri edincinin oluşumunda diğer alt edinçlere de ihtiyaç duyulmaktadır. “Çeviri eylemi Hönig’in de (1991) belirttiği gibi çevirmenin kaynak metni, kaynak kültürdeki etkisini ve hedef kitleyi aynı zamanda erek metnin hedef kitleyi göz önüne alarak aktardığı çok karmaşık bir süreçtir” (Hönig, 1991, s. 11; akt. Haldan, 2021). Karikatür çevirisi için bir çevirmenin edinmesi gereken alt edinçler şu şekilde sıralanabilir:

5.1 Dil Edinci

Bir çevirmenin dil edinci, konuşma, yazma, dinleme ve okuma gibi çeşitli dil becerilerini içermektedir. “Dil edinci çevirmenin çalışma dillerine özgü her türlü dilsel bilgiyi; dilbilgisel, sözlükbilgisel, deyimsel yapılar, dillere özgü görsel ve yazınsal özellikleri kapsar. Burada çevirmenin dilin gelişimine ve evrimine karşı duyarlı olması beklenir. Dil edinci anadil edinci ve yabancı dil edinci olarak ikiye ayrılır ve bu özelliklerin çevirmen tarafından her iki edinç için sahip olması beklenir” (Hansen, 1998, s. 341; akt. Haldan, 2021). Akademik çeviri eğitiminde dil edinci bir çevirmen için edinmesi gereken ön koşuldur. Dil edinci, bakış açısına göre anadil- yabancı dil veya kaynak dil- erek dil olarak söylenebilir. Çevirmen, anadiline hedef dilde kabul edilebilir ve sağlıklı bir çeviri yapabilmek için tam anlamıyla hâkim olmalıdır aynı zamanda hedef dilde de kendini geliştirmelidir.

5.3 Metin Edinci

“Amman (2008), metin edincini, „kişinin hem yabancı bir kültürde hem de kendi öz kültüründe metinleri alımlaması ve metin üretimiyle ilgili becerisi” olarak tanımlar” (Akalin, 2016, s. 62). Metin edinci, kaynak dildeki metni anlama, çözümleme, yorumlama ve hedef dile başarılı bir şekilde aktarma sürecini kapsamaktadır. “Barczaitis’e (2002) göre farklı dillerde ve kültürlerde, kültürlere özgü metin alımlama ve metin üretme uzmanı olarak nitelendirilen çevirmenlerin karşılaştırmalı metin edinci edinçler bütünündeki önemli edinçlerden bir başkasıdır” (Barczaitis, 2002, s.178; akt. Haldan, 2021, s. 42). Vermeer ve Reiss, metin tiplerinin önemini vurgulamışlardır. Bu konuda Lux'a atıfta bulunmaktadırlar ve metin tiplerinin son derece önemli olduğunu savunmaktadırlar;

“Insgesamt ist das Phänomen der Textsorte zu wichtig, als daß es der Intuition überlassen und aus einer Translationstheorie ausgeschlossen werden dürfte.” (Vgl. Lux 1981, 273: "Ein Teil der Identität eines Textes besteht in seiner Textsortenzugehörigkeit" (Reiss / Vermeer, 1984, s.171). “Sonuç olarak, metin türü olgusu sezgiye bırakılamayacak ve bir çeviri kuramından dışlanamayacak kadar önemlidir.” (Bkz. Lux 1981, 273: “Bir metnin kimliğinin ilk kısmı, onun bir metin türüne ait olmasından oluşur”⁵ (Reiss/ Vermeer, 1984, s.171).

⁵ “Almancadan Türkçeye çeviri yazarlara aittir.”

Çeviride metin edincinin gelişmiş olması, çevirmenin dil bilgisi ve kelime bilgisinin ötesinde metnin bağlamını, kültürel unsurları, metnin niyetini anlamasını sağlar ve hedef dilde metni yeniden oluşturmasına olanak sağlar.

5.4 Kültür Edinci

Kültür edinci, bir çevirmenin çeviri yaparken karşılaştığı kültürel farklılıkları anlayabilmesi, bu farklılıkları dikkate alarak çeviri kararları alabilmesi anlamına gelmektedir. “Kaynak ve erek kültür arasındaki farkları ve benzerliklerin bilincine varabilmesi için çevirmenlerin, iki kültür arasındaki aktarımı sağlayan kültürlerarası edince ihtiyaçları vardır” (Haldan, 2021, s. 42). Başarılı bir çeviri, sadece kelimeleri değil, aynı zamanda metnin taşıdığı kültürel unsurları da doğru bir şekilde ifade etmelidir. “Reiss ve Vermeer’in de (1991) belirttikleri gibi “çeviri sadece dilsel değil, aynı zamanda da kültürel bir aktarımdır” (Reiss, Vermeer, 1991: 4). Witte de (2007) aynı şekilde “çeviri her zaman bir kültür aktarımı içerir” ifadesinde bulunarak kültür edincinin önemini vurgulamaktadır” (Witte, 2007, s.163; akt. Haldan, 2021, s.44). Karikatür çevirisinde kültür edinci en önemli edinçler arasındadır. Karikatürler, genellikle dilin ötesinde semboller ve kültüre özgü anlam taşıyan görsel unsurlar içerir. Bu nedenle, bir çevirmenin sadece kelimeleri değil, aynı zamanda görsel unsurları da kültürel bağlam içinde anlaması ve aktarması gerekmektedir.

5.5 Aktarım Edinci

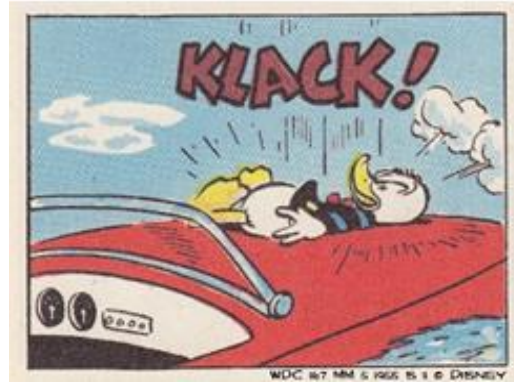
“Aktarım edincinde kaynak metinden erek metne aktarım stratejileri söz konusudur. Diğer tüm edinçlerin tamamlanmasını sağlayan edinç, aktarım edincidir. Bu özel edinç olmadan diğer tüm edinçler bir işe yaramazlar. Çünkü bu edinç çevirmeni başkalarından ayıran yeteneğidir” (bkz. Neubert, 2000, s.10; akt. Haldan, 2021, s. 44). Karikatür çevirisinde aktarım edinci, çevirmenin metni kaynak dilden hedef dile etkili bir şekilde aktarma yeteneğini ifade eder. Bu, karikatürün içerdiği görsel unsurların ve mizahi öğelerin, hedef kültürde anlamlı ve etkili bir biçimde iletilmesini sağlamaktadır. Aktarım edincinin güçlü olması, çevirmenin karikatürdeki özgün ifadeyi ve mizahı kaybetmeden, hedef kültürde anlamlı bir şekilde iletebilmesini sağlamaktadır.

6. Uygulama

Çalışmanın uygulama bölümünü Trakya Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü Almanca Mütercim Tercümanlık Anabilim dalı 6. Yarıyıl seçmeli ders olarak programda yer alan “Karikatür ve Çizgi Roman Çevirisi” dersi öğrencilerinin yapmış olduğu karikatür çevirileri oluşturmaktadır. Dil, metin, kültür ve aktarım edinçleri karikatür örnekleri ile ele alınmıştır. Uygulamaya toplam 10 öğrenci katılmış ve çalışma grubunun çeviri edinç düzeylerini ölçmek amacıyla 6 adet örnek karikatürü çevirmeleri istenmiştir. Bu karikatürler çalışmada Şekil 4, 5, 6, 7, 8 ve 9 olarak adlandırılmıştır.

Şekil 4

Şekil 5

Yansıma sözcüklere karikatürlerde sıklıkla karşılaşırız. Aslında doğaları gereği bu sözcükler sözlüdür. Ancak karikatür ve çizgi romanları daha renkli hale getirmek için kullanılırlar. Örneklerde görüldüğü gibi yansıma sözcükler normalde büyük, renkli, sıklıkla eşit olmayan harflerle yazılır. Şekil 4’ de Almanca yazılmış olan “Zack!” sözcüğü Türkçeye “Pat!” olarak, Şekil 5’teki “Klack!” sözcüğü ise “Küt!” olarak çevrilebilir. Bu şekilde sözcükler Türkçeleştirilerek karikatürün doğası korunmuş olur.

Tablo 1. Öğrenciler tarafından yapılan şekil 4 ve Şekil 5’in çevirileri

	Şekil 4	Şekil 5
Öğrenci 1	Pat!	Küt!
Öğrenci 2	Fiyu!	Tak!
Öğrenci 3	Pat/Güm	Tak/Tok/Çat
Öğrenci 4	Patt!	Güm!!
Öğrenci 5	Çat!	Küt!
Öğrenci 6	Pat/Çıt	Küt
Öğrenci 7	Paat!	Küüütt!
Öğrenci 8	Şlak	Güm
Öğrenci 9	ÇAT!	GÜM!
Öğrenci 10	ÇAT!	PAT!!

Değerlendirme

Yansıma sözcükler, çevirmenler için bir dil sorunudur. Sözcüklerin karşılığını bulmak veya yaratmak hedef okuyucu kitlesinin dikkatini çekmek için önemlidir. Bu sözcüklerin çevirisinde, çeviri edinçleri bağlamında dil, kültür ve aktarım edinci önemlidir. Öğrencilerin çevirileri değerlendirildiğinde, çoğunluğun yansıma sözcükleri kabul edilebilir bir şekilde çevirdiği gözlenmiştir.

Şekil 6

Şekil 6’da yer alan örnekte çevirmen cümlenin bağlamından, bahsedilen konunun ne olduğuna dair bir çıkarım da bulunmalı ve ona göre de hedef dilde yeni sözcükler ile cümleyi aynı bağlamda oluşturmalıdır. Bunun içinde dilin kültürünü ve sözcük yapılarını tanımalıdır. Buna göre bu örneğin çevirisi şu şekilde yapılabilir: “Bu para bana bir süreliğine yeter.” “Gençler ne söylediğinden ve ticari işlerden bihaber.”

Tablo 2. Öğrenciler tarafından yapılan şekil 6’nın çevirileri

Öğrenci 1	Bu parayla bir süre idare ederim.	Gençlik, kelimelerle ve paralarla iş hususları için her anlamda dikkatsizler.
Öğrenci 2	Para ile kısa süreliğine zengin olabilir.	Gençler, kelimelere hiç dikkat etmiyor ve ticaretle hiç alakaları yok
Öğrenci 3	Bu elimizdeki para bir süre idare eder.	Gençler, kelimeleri ferasızca/düşüncesizce kullanıyor ve (ticari zeka) iş anlayışları yok (yoksun).
Öğrenci 4	Bu para bir süre için yeterli.	Gençler kelimeleri anlamaz ve ticari şeyleri umursamaz.
Öğrenci 5	Bu para bir süreliğine yeter.	Gençler kelimelere karşı çok düşüncesiz ve işlerle alakalı fikirleri yok.
Öğrenci 6	Bu para yine bir süre yeter.	Günümüzün gençleri düşünmeden konuşuyor ve her şeyi ticari görüyor.

Öğrenci 7	Bu para yine bir müddet yeter.	Gençler kelimelerde ve ticaretle ilgili düşüncelerde dikkatsizdir.
Öğrenci 8	Bu para biraz belli süre yetecektir.	Genç insanlar kelimelerinde çok dikkatsiz ve işle hiç ilgileri yok.
Öğrenci 9	Bu para ile bir süre idare ederiz.	Gençler kelimeler konusunda dikkatsizdir ve iş ile ilgili meselelere önem vermezler.
Öğrenci 10	Bu para bir süre idare eder.	Ah bu gençler, kelimelerine dikkat etmez ve üstelik ticaretten de anlamazlar.

Değerlendirme

Öğrencilerin çevirileri göz önünde bulundurulduğunda, çevirilerde büyük oranda dil, aktarım ve metin edincinin yetersizliği ve anadil hakimiyetinin yetersizliği göze çarpmaktadır. Çoğu öğrenci Şekil 6 numaralı karikatürde baloncukların içinde ne yazdığını tam olarak kavrayamamıştır. Özellikle “mit dem Wort und bar” kullanımını sözlük anlamı olarak “Kelimeler...” şeklinde çevrilmiş ve çeviride anlatım bozukluğu ve tutarsızlık oluşturmuştur. Buradaki anlam sözcük anlamı değil aksine yorumlanması ve hedef dile uyarlanması gereken bir ifadedir.

Şekil 7

Şekil 7'nin çevirisi yapılırken, çevirmen kaynak dildeki özel ifadelerin anlamları için araştırma yapmalı ve bu doğrultuda çevirisini tamamlamalıdır. Aksi takdirde burada kullanılan “Schwarzfahrer” ifadesi yanlış aktarılabilir. Buradaki anlamı “Kaçak yolcu” dur. O halde karikatürün çevirisi şu şekilde tamamlanabilir: “Bilet kontrollerini motosiklet kulübüne verdiğimizden beri nerdeyse hiç kaçak yolcu yok.” Burada çevirmen aynı zamanda “Rockerclub” ifadesinin anlamını da ayırt etmeli gerekirse bu konuda okurları bilgilendirmelidir. Çünkü burada bahsedilen topluluk, sert mizaçları ile bilinmektedir.

Tablo 3. Öğrenciler tarafından yapılan şekil 7'nin çevirileri

Öğrenci 1	Motor kulübüne işi verdiğimizden beri kontrol ediyoruz, henüz kaçak yolcu yok.
Öğrenci 2	Bilet kontrollerini rockçılara devrettiğimizden beri hiç beleşçi olmuyor.
Öğrenci 3	Kontrolü Rockerclub'a verdiğimizden beridir kaçak yolcu yok.
Öğrenci 4	Rockçı kulübünü dışarıdan temini kontrol ettiğimizden beri ücretten neredeyse kaçan yok.
Öğrenci 5	Kontrolleri rock klubüne verdiğimizden beri hiç kaçak yolcu olmadı.
Öğrenci 6	Kontrolü Rock klubüne verdiğimizden veri kaçak binişler olmuyor.
Öğrenci 7	İşleri Rocker çetesine devrettiğimizden beri siyah sürücü hiç olmadı.
Öğrenci 8	Kontrolleri dışarıdan Rock kulübünden birine yaptırdığımızdan veri beleşçiler kalmadı.
Öğrenci 9	Tahsilat işini Rocker klubüne devrettiğimizden beri kimse ücretini vermeyi eksik etmedi.
Öğrenci 10	Kontrolleri motosiklet kulübüne devrettiğimizden beri neredeyse hiç kaçak yolcu çıkmıyor.

Değerlendirme

Şekil 7'de yer alan “Schwarzfahrer” ve “Rockerclub” ifadeleri, bazı öğrenciler tarafından farklı şekilde yorumlanmıştır. Çoğunluk “Schwarzfahrer” için “Kaçak Yolcu” ifadesini kullanmış, birkaçı “Beleşçi”, “Kaçak Biniş” “Ücretten Kaçan” ifadesini kullanmış, bir kişi bu ifadeyi cümle içinde “...kimse ücretini vermeyi eksik etmedi.” Şeklinde çevirmiştir. Bu ifadelerin çoğu kabul edilebilir bir çeviridir. Bir kişi “Schwarzfahrer” için “Siyah sürücü” ifadesini kullanarak kelimelerin direk sözlük karşılıklarını çevirerek bu karikatürdeki ifadeyi yanlış aktarmıştır. “Rockerclub” kelimesinde ise, çoğu öğrenci öncelikle anadilde bu yabancı kelimenin yazımında hata yaparak dil bilgisi kurallarının, dil ve metin edincinin eksikliğini gözler önüne sermiştir. Ayrıca bu ifadenin anlamı da tam olarak anlaşılmamıştır. Bunun yanında özel ifadelerin çevirisindeki zorlukların, kültür edinci, aktarım, metin edinci ve ayrıca araştırma edincinin eksikliğinden kaynaklandığı söylenebilir.

Şekil 8

Deyimler, dilin zenginleşmesine katkıda bulunan ve bir kültürün yaşam tarzı, değerleri, inançları, gelenekleri ve yönelimleri hakkında bilgi sağlayan dilsel araçlardır. Bu nedenle, günlük konuşma dilimizde sıkça kullanılırlar ve günlük yaşantımızın vazgeçilmez bir parçasıdır, bu sebeple hedef kültürün anlaşılmasında önemli bir rol oynarlar. Şekil 8’te yer alan “Auf großem Fuß leben” Almanca bir deyimdir ve anlamı “bol keseden yaşamak/ varlık içinde yaşamak” tır. Ancak karikatürde deyimini oluşturan sözcüklerin tek tek sözlük anlamları resmedilerek büyük bir ayak çizilmiştir. Söz konusu cümlenin deyim olduğu fark edilmez ve kelimelerin sözlük karşılığı “büyük ayakta yaşamak” olarak düşünülürse cümle anlam ifade etmeyecektir. Dolayısıyla bu karikatürün kabul edilebilir çevirisi şu şekilde olabilir: “Önceden birçok aşığım vardı, çünkü benimle varlık içinde yaşayabileceklerini düşünüyorlardı. Bu yüzden birçok çocuğum var...”

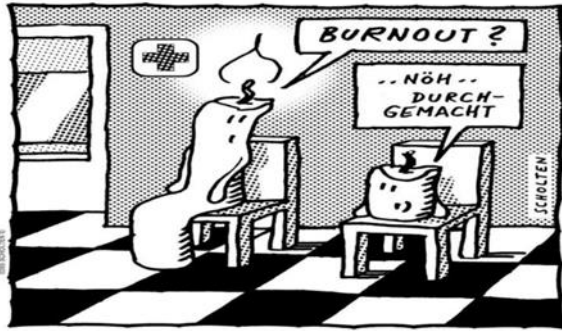
Tablo 4. Öğrenciler tarafından yapılan şekil 8’in çevirileri

Öğrenci 1	Önceden birçok hayranım vardı, çünkü benimle beraber bir elleri yağda bir elleri balda yaşayacaklarını düşünüyorlardı...Bu nedenle de birçok çocuk...
Öğrenci 2	Bir zamanlar çokça hayranım vardı, benimle şahane bir hayat yaşayacaklarını düşündüler...Bu yüzden bu kadar çok çocuğum var.
Öğrenci 3	Eskiden çok hayranım vardı, çünkü benimle bol keseden yaşayabileceklerini sanıyorlardı... Bu nedenle pek çok çocuk...
Öğrenci 4	Eskiden çok hayranım vardı. Çünkü onlar büyükçe yaşayabileceğimi düşünüyorlardı. Dolayısıyla çokça çocuk.
Öğrenci 5	Önceden çok hayranım vardı, çünkü benimle büyük ayakta yaşardı... Bu yüzden bir sürü çocuk...

Öğrenci 6	Önceden çok aşığım vardı. Çünkü benimle bonkörce yaşayabileceğini düşünüyorlardı. Çok çocuk oradan geliyor.
Öğrenci 7	İnsanlar büyük bir ayakta yaşadığımı düşündüğünden, erkenden hayranlarım var. O yüzden bu kadar çocuk.
Öğrenci 8	-
Öğrenci 9	Daha önceden çokça hayranım vardı. Çünkü eli bol, savurgan biriydim...şimdi çocuklara harcıyorum...
Öğrenci 10	Önceden çok hayranım vardı, çünkü benimle rahatça yaşayabileceklerini düşünüyorlardı. Bu yüzden birçok çocuk...

Değerlendirme

Öğrencilerin çevirileri incelendiğinde, çoğunun “*Auf großem Fuß leben*” deyiminin anlamını bildiklerini ve uygun bir şekilde hedef dile aktarabildikleri görülmektedir. Fakat bazılarının deyimi anlamadıkları ve kelimenin ilk anlamı ile çevirdiklerini göze çarpmaktadır. Genel olarak kültür edincinin kazanılmış olduğu, dil, metin ve aktarım edinçlerinin eksikliğinden söz edilebilir. Almanca cümlenin aynı şekilde devrik bir şekilde Türkçeye aktarılmış olması, anlatım bozukluğuna yol açmıştır. Çevirmen, kaynak dilden erek dile çeviri yaparken eksiltme veya ekleme yapabilir, bu sebeple burada cümlenin bir yüklem ile tamamlanması anlatım bozukluğunu ortadan kaldıracaktır. Öte yandan, bazı öğrenciler deyimi de anlamadıkları için cümlenin çevirisi tamamen hatalıdır.

Şekil 9

Şekil 9 örneğinde bulunan “Durchgemacht” ifadesi de bir deyimden gelmektedir. Bu deyim “die Nacht durchmachen” dır ve anlamı “gecelemek/ sabaha kadar ayakta durmak” tır. Şekil 8’te yer alan karikatürde olduğu gibi burada da bir deyim çevirisi söz konusudur. Ayrıca burada bir diğer özel ifade “Burnout” tur. Çevirmenden bu ifadenin anlamını da hedef dile uygun şekilde aktarması beklenmektedir. O halde karikatürün kabul edilebilir çevirisi şu şekilde olabilir: “Çok mu yoruldun?” “Hayır, sabaha kadar durmadan çalıştım.” Burada önemli olan “Burnout” ile “Durchgemacht” arasındaki anlam farkını verebilmektir.

Tablo 5. Öğrenciler tarafından yapılan şekil 9'un çevirileri

Öğrenci 1	Tükendin mi?	Yoo, köpek gibi çalıştım.
Öğrenci 2	Tükendin mi?	Hayır, yanıp bittim.
Öğrenci 3	Tükendin mi?	Yok, arada kaldım.
Öğrenci 4	Tükenmişlik?	Hayır, geçti.
Öğrenci 5	Tükenmişlik?	Acı günler geçirdi.
Öğrenci 6	Tükenmişlik sendromu mu?	Hayır...Çok eziyet çektim.
Öğrenci 7	Tükendin mi?	Hayır, durmadan yandım.
Öğrenci 8	Tükenmişlik mi?	Yok...Yaşanmışlık.
Öğrenci 9	Tükenmişlik sendromu mu?	Hayır...Onu geçirdim.
Öğrenci 10	Tükenmişlik sendromu mu?	Hayır, sadece kötü günler geçiriyorum.

Değerlendirme

Öğrencilerin çevirilerine bakıldığında, ilk baloncuğun çevirisi uygun bir şekilde yorumlanmış ve hedef dile aktarılmıştır. İkinci baloncuktaki “*Durchgemacht*” ifadesi tam olarak anlaşılmadığı görülmektedir. Bu yüzden birçok farklı çevirisi yapılmıştır. Bazı öğrencilerin çevirileri metindeki anlamı verebiliyorken, bazıları deyimsel ifadeyi anlamamış ve aktarmada sorun yaşamıştır. Bu karikatür çevirisinde de anlaşıldığı üzere dil, kültür ve aktarım edinci eksikliği öğrencilerde görülmektedir. Çevirmenini ayrıca araştırma edincinin olmaması sadece karikatür çevirisi için değil çoğu çeviri türleri için bir sorun teşkil etmektedir.

Tartışma ve Sonuç

İncelediğimiz karikatürler için daha birçok örnek sunulabilir. Bahsedilen çeviri sorunlarına daha birçok eklemeler yapılabilir. Çalışmamızın başında da belirttiğimiz gibi karikatürlerin toplumdaki önemi yadsınamayacak kadar büyüktür. Karikatürler, dil, kültür ve mizahın birleşimidir ve toplumların genelindeki düşünce ve yargıları yansıtan mizah ürünleridir. Bu çalışmanın amacı, her alanda olduğu gibi karikatür çevirilerinde de uzmanlaşmanın ve çevirmenlerin kendilerini bu doğrultuda donanımlarını tamamlamaları gerektiğini vurgulamaktır. Çalışmada çeviri süreçleri hakkında bilgi sahibi olmayan kişiler tarafından “yabancı dil bilen her türlü metni çevirir” düşüncesinin aslında böyle olmadığını göstermenin ve çevirmenin çok boyutlu düşünebilmesinin önemi irdelenmiştir. Buna ek olarak çeviri eğitimine ve çeviri edinçlerinin kazanımının önemli olduğu vurgulanmış, çevirmenlerin

karikatür metnlerinin doğru aktarımı için ihtiyacı olan bilgiyi elde etmesinin çok farklı yolları olduğu belirtilmiştir. Bu çalışma kapsamlı bir çalışma değil sadece çeviri edincinin alt edinçlerini oluşturan dil, metin, kültür ve aktarım edinçleri kapsamında ele alan bir çalışmadır. Fakat yer yer bir diğer alt edinç olan araştırma edincinin de önemine uygulama bölümünde değinilmiştir.

Çalışma için yapılan çeviri uygulaması sonucunda çalışma grubunun çeviri eğitimi ve çeviri edinçleri boyutunda dil, metin, kültür ve aktarım edinçlerinin kısmen eksik kaldığı görülmektedir. Çalışma grubunun eğitim programına bakıldığında öğrencilerin kültürel öğeleri içeren, atasözleri, deyim vs. gibi kalıplaşmış ifadelerin çevirilerini içeren bir dersi ancak 8.yarıyılıda yine bir seçmeli ders olarak alabildikleri görülmektedir. Bu bağlamda çeviri eğitim programlarında atasözleri, deyimler gibi kültürel öğeler içeren çevirilerin yapıldığı derslerin ilk yıllardan başlayarak çoğaltılması gerektiği görülmektedir. Ancak öğrencilere mümkün olduğu kadar fazla uygulama yapmalarını sağlamak ve çeviri aşamalarını gözlemlemek suretiyle onların iş hayatlarında çeviri piyasasına hazır olmalarına olanak sağlanabilir. Çeviri bir aktarım süreci olduğu için, aktarım ve metin edincinin kazanımı; çevirmenin araştırmacı kimliği olduğundan sürekli kendini güncel tutması için kültür ve araştırma edincinin kazanımı önemlidir. Çevirinin, kültür ve dil ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, çevirmen adaylarının bu edinçler doğrultusunda eksiklerini tamamlamaları gerekmektedir. Bunun için, akademik çeviri eğitiminde derslerin, öğrencilere bu yönde kazanım sağlamaları beklenmektedir. Vurgulanması gereken başka bir nokta ise, çeviri edinçlerinin eğitim ile yönlendirildiği, ancak bunun için çevirmenin her zaman kendini geliştirmeye açık olması gerektiği ve gelişimin temel ilkelerinden olan hazır bulunuşluklarının hayati önem taşıdığıdır.

Kaynakça

- Akalın, R. (2016). Akademik Çeviri Eğitimi Açısından Çeviri Edinci Kavramı ve İçerimleri. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*, 4(2), 56-65.
- Analyse der Übersetzung von sprachlichen Darstellungsmitteln der Komik in Il'f/Petrovs Roman „Dvenadcat' stul'ev" (von Evgenia Gavrilova, SoSe 2016)
- Arkalan Çakır, N. (2022) Karikatür çevirilerinde mizahi üslubun aktarımı. Ö. Solak (Ed.) *Edebiyatın Sanatlararası İlişkileri içinde* (511-637). Çanakkale: Paradigma Akademi
- Avcı, A. (2003). Toplumsal Eleştiri Söylemi Olarak Mizah ve Gülmece. *Birikim Dergisi*, 166, 80-96
- Aytekin Özkan, P. (2009). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Derslerinde Kültürlerarası İletişim Yetisi Kazandırma Amaçlı Karikatür Kullanımı* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Balcıoğlu, S. (1987). Cumhuriyet dönemi türk karikatürü. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Bassnett, S. (1980). *Translation studies*. London: Routledge.
- Bremmer, Jan/ Rodenburg, Herman. 1999. Humor und Geschichte: Eine Einführung. In: Bremmer, Jan/ Rodenburg, Herman (Hgg.) *Kulturgeschichte des Humors. Von der Antike bis heute*. Darmstadt: Prismus Verlag, 9-18.
- Cavanaugh Richard (2002), “An Analysis Of The Relationship Between” Humor Styles And Perceived, Unpublished Doctoral Dissertation, Quality Of Life Among University Faculty, UMI Dissertation Information Service
- Coser, R. (1960). Laughter among colleagues. *Psychiatry*, 23(2), 112-138
- Diot, R. (1989). Humor for Intellectuals: Can it Be Exported and Translated? The Case of Gary Trudeau's In Search of Reagan's Brain. *Meta*, 34(1), 84-87. <https://doi.org/10.7202/002570ar>
- Driessen, Henk. 1999. Humor, Lachen und die Feldforschung: Betrachtungen aus dem Blickwinkel der Ethnologie. In: Unger, Thorsten (Hg.) *Differente Lachkulturen? Fremde Komik und ihre Übersetzung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 167-184.
- Fidan, B. (2007). *Reklam ve karikatür*. İstanbul: Reklam Yayıncıları Derneği.
- Gezer, G.; Can, M. Z. (2019). Kültürü çevirmek: Kültür aktarımı kapsamında çeviri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (17), 355-370. DOI: 10.29000/rumelide.656917
- Göçer, A. (2014). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dil Kültür İlişkisi Üzerine Görüşleri: Fenomenolojik Bir Araştırma. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 25-38.
- Haldan, A. (2021). Çeviri Eğitiminde Çeviri Edinci Geliştirme Alışkanlıkları, Rating Akademi Yayınları, Çanakkale

- Leibold, A. (1989). The Translation of Humor; Who Says it Can't Be Done? *Meta*, 34(1), 109–111. <https://doi.org/10.7202/003459ar>
- Long, D. L., & Graesser, A. C. (1988). Wit and humor in discourse processing. *Discourse processes*, 11(1), 35-60.
- Nilsen, D. L. F. (1989). Better than the Original: Humorous Translations that Succeed. *Meta*, 34(1), 112–124. <https://doi.org/10.7202/003737ar>
- Nilsen, D. L. F. (1990). The social functions of political humor. *Journal of Popular Culture*, 20(3), 35-47.
- Okyayuz, A. Ş. & Kaya, M. (2019). Karikatürlerde Çevirmen ve Çeviri. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, (27), 152-176. DOI: 10.37599/ceviri.570416
- Reiss, Katharina / Vermeer, Hans J. (1984): *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Max Niemeyer
- Sanders, B. (2001). *Kahkahanın zaferi*. (Çev. K. Aysevener ve Ş. Soyer). İstanbul: Ayrıntı.
- Schäfer, Susanne (1996). „Komik in Kultur und Kontext“. Hrsg. Dietrich Krusche,
- Selçuk, T. (1998). *Çağdaş karikatür*. T. Çeviker (Ed.), *Grafik mizah içinde* (155- 159). İstanbul: İris Koleksiyonu
- Şahin, Z. B. (2019). Karikatür ve İfade Özgürlüğü. *OPUS International Journal of Society Researches*, 10 (17) , 2208-2244 . DOI: 10.26466/opus.515034
- Topuz, H. (1974). *Le dessin d'humour*. Paris: Promesses
- Topuz, H. (1997). *Başlangıcından bugüne dünya karikatürü*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Tymoczko, Maria. “Translation in a Postcolonial Context: Early Irish Literature in English Translation”. Manchester, England: St. Jerome Publishing, 1999.
- Unger, Thorsten. 1995. *Differente Lachkulturen? – Eine Einleitung*. In: Unger, Thorsten (Hg.) *Differente Lachkulturen? Fremde Komik und ihre Übersetzung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 9-31.
- Yardımcı, İ. (2010). Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 1-41. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21650/232754>